

BIOGRAFIE | ALICE NAHON

'Het Liezeke dat ik ben'

MARC REYNEBEAU

Helder, eenvoudig, herkenbaar: het zijn de kenmerken die het vaakst worden toegeschreven aan de poëzie van de Vlaamse dichteres Alice Nahon (1896-1933). Ze verklaren mee het grote publieke succes dat Nahon altijd genoot; haar bundels vonden de weg naar honderdduizenden kopers. Ze kreeg fanmail zoals tegenwoordig alleen BV's die krijgen. Haar versregel "t is goed in 't eigen hert te kijken" werd mondgemeen. Dat succes steunt op een heel klein corpus van amper meer dan honderd gedichten in slechts drie poëziebundels, met een losjes samengeklutste postume bundel achteraf.

Rond dat succes groeide een mythe die nog altijd standhoudt. Sommige katholieken en Vlaams-nationalisten zagen in dit 'kwijnmeisje' met haar melancholische, soms larmoyante verzen een symbool van christelijke aanvaarding en trouw aan de Vlaamse volksaard. Ze exploiteerden dat imago om ideologische en niet om literaire redenen. Dat ze een mooie, jonge vrouw was, blijft een relevant argument voor de meestal bejaarde heren die dat imago vandaag nog altijd verdedigen.

Nahon koos een traditionalistische vorm, haar manier van verzen schrijven is vaak onbeholpen, inhoudelijk heeft ze weinig meer te bieden dan stichtende lesjes. Dat ze vrijwel nooit stellingen over de dichtkunst innam, wijst erop dat ze nooit diep nadacht over de zin van haar poëzie. In de literaire canon heeft ze nu geen plaats meer.

Zo werd Nahon een historisch verschijnsel en daarom is de nieuwe, heldere biografie *Ik heb de liefde liefgehad* van Manu van der Aa meer dan welkom. De belangrijkste verdienste ervan is dat hij erg veel bronnen bij elkaar zocht, wat met name Nahons Vlaams-nationalistische mythebouwers wel eens bewust verzuimden, omdat de nuance de mythe alleen maar kon verstoren.

Ontluisterend

Die mythe exploiteerde graag Nahons lijden (lange tijd heette het dat ze leed aan longtuberculose, toen een zeker voor poëten 'romantische' ziekte) en haar vermeende, bijna mariale maagdelijkheid. Ze symboliseerden haar voorbeeldige zuiverheid, opofferingszin en aanvaarding. Voor wie dat geloofde, zal deze biografie ontluisterend uitvallen.

Dat ze niet aan tbc leed, was zelfs Nahon bekend, al kwam het nooit tot een correcte diagnose van wat haar op haar 36ste fataal werd. Van der Aa vermoedt dat het om een aangeboren hartafwijking ging. Wat die kuisheid betreft, somt hij circa twee dozijn vriendjes en minnaars op, onder wie twee vrouwen, twee pastoors en een impotente Nederlander. Verder maakt hij aannemelijk dat ze ofwel een miskraam had ofwel een abortus onderging.

Ooit was Alice Nahon Vlaanderens populairste dichteres. Vandaag is ze volledig uit de canon verdwenen. Manu van der Aa schreef haar biografie.

Dat Alice Nahon een mooie, jonge vrouw was, droeg bij tot de mythevorming rond haar persoon. © rr

Alice Nahon zocht nestwarme en aanvaarding

Niet dat Van der Aa de botte bij bovenhaalt. Integendeel, hij blijft altijd discreet en houdt zich strikt aan de bronnen in een chronologisch relaas, met weinig uitweidingen over de context. Dat heeft als nadeel dat de biografie wat verbrokken oogt soms wat reliëf mist. De lezer leert personages

vaak in schuifjes kennen, tot systematische uiteenzettingen komt het zelden. Hoewel Van der Aa geen twijfel laat bestaan over zijn kijk op Nahons werk (*passé* dus), laat hij alle conclusies over aan de lezer.

Sanatorium

Zo valt te vermoeden dat de tbc-kwestie een verzinsel van Nahons vader was. Het was zijn manier om de gezinslast te milderen: hij kon haar als vermeende tbc-patiënt op kosten van de gemeenschap in een sanatorium laten opbergen. Al was het gevolg daarvan

dat Alice van haar negentiende af in de overtuiging leefde dat ze aan een dodelijke ziekte leed. Pas ruim vier jaar later kreeg ze voor het eerst redenen om daaraan te twijfelen.

In de biografie verschijnt Alice Nahon als een bij uitstek tragische figuur, gevangen tussen de mythografische vervalsing en de literaire afwijzing. Zonder in potjespsychologie te vervallen: ze was haar hele, korte leven op zoek naar de nestwarme, genegenheid en bevestiging die ze als kind altijd moest missen. Als gevolg van zowel haar speelsheid en le-

venslust, als de daarmee fel contrasterende doem van de tbc, was daar altijd haast bij.

Nahon spreekt zelden haar liefde uit zonder daar meteen aan te voegen hoe 'geren' ze zelf ook bemind wil worden, al besefte ze best dat sensuele hartstocht allerminst strookte met haar publieke imago. Maar zoals ze een terughoudende minnaar schreef: 'gij hebt mij het Liezeke doen zijn dat ik in waarheid ben'.

Die drang naar genegenheid maakte Nahon ook literair behaagzuchtig. Ze begon poëzie te schrijven vanuit een innerlijke drang, op zoek naar een expressie voor zielenroerselen waarvoor ze in haar dagelijkse leven geen gehoor vond. Ze bleef het slag verzen schrijven waarvan ze dacht dat ze de kritiek en het publiek zouden bevallen.

Haar literaire bagage was erg beperkt. Daarom imiteerde ze de dominante clichés van het romantische dichterschap van haar tijd. Eerst imiteerde ze Guido Gezelle en de Tachtigers, en later, zonder veel succes, het dan heersende humanistische expressivisme.

Idem voor haar flamingantisme. Haar weinige uitspraken daarover klinken hol en niet doorleefd of doordacht. Ook daarmee imiteerde ze slechts een retoriek die populair was in het milieu waarin ze hoopte aanvaarding en nestwarme te vinden.

Verzwonden

Toch maakt dat alles Alice Nahon niet minder interessant, bijvoorbeeld om een biografie over haar te verantwoorden. De vraag is alleen: interessant waarvoor? Van der Aa suggereert dat Nahon in bepaalde opzichten haar tijd vooruit was. Daarvan is ze dan toch geen al te sterk voorbeeld.

Het belang van deze biografie is literair-historisch: omdat ze een indringend perspectief biedt op een historische figuur die nu eenmaal ooit grote waardering genoot, rond wie een uitgebreide mythologie ontstond, waarna de mythe en de daarmee samenhangende waardering zijn afgekalfd en verzwonden. Dat zegt allemaal veel over de evolutie in het Vlaamse literaire systeem en in de normen van de Vlaamse literaire canon.

MANU VAN DER AA

Ik heb de liefde liefgehad. Het leven van Alice Nahon. Lannoo, 327 blz., 22,50 €.

★★★★

